

תוכן העניינים

1	הקדמה
11	1. חוסר הצדק מדכא את הצדיק (איוב)
19	2. "אדם עלוב" (הומרוס)
23	3. למה החיות יפות (צ'ארלס דארווין)
31	4. לראות את האטומים (ויליאם בראג)
41	5. הברית עם הממותות (ז'ף־אנרי רוזני)
47	6. התחביבים (ג'וזפה פאריני)
55	7. צביטה קטלנית (קרלו פורטה)
67	8. האוטופיות השליליות (יונתן סוויפט)
77	9. זמן מבחן (ג'וזף קונרד)
89	10. מילותיו של האב (לודוויג גטרמן)
	11. עדיף לכתוב על צחוק מאשר על דמעות
93	(פרנסואה רבלה)
109	12. דרך אחרת לומר "אני" (תומאס מאן)
125	13. ההרפתקה הטכנולוגית (רוז'ה ורסל)
145	14. הבאר האפלה של נפש האדם (הרמן מלוויל)
151	15. ניצולים בסהרה (אנטואן דה סנט אקזופרי)
161	16. הסוחר הסקרן (מרקו פולו)
169	17. המשורר־החוקר (טיטוס לוקרטיוס קארו)
179	18. יהודי על סוס (איסאק באבל)

187	19. פולמוסן משולח רסן (שלום עליכם)
203	20. רחמים חבויים תחת חיוך (ג'וזפה ג'ואקינו בלי)
209	21. מדוע איננו מאושרים (ברטראנד ראסל)
221	22. אנחנו החיזורים (פרדריק בראון)
225	23. המידה של כל הרברים (ASTM)
231	24. מוות-ילד (סטפנו ד'אריגו)
245	25. הטלוויזיה על פי ליאונרדו (ארתור סי. קלארק)
253	26. לפני ההתנקשות ואחריה (ת"ס אליוט)
257	27. פוגת-מוות (פאול צלאן)
261	28. טוני איש החורף (מריו ריגוני שטרן)
271	29. כדי לעזור להבין (הרמן לנגביין)
281	30. אנחנו לבד (קיפ ס' תורני)
291	ארבעת הנתיבים של פרימו לוי / איטאלו קלווינו
295	בעקבות דרך אחרת לומר "אני" / יונתן פיין

הקדמה

בנקודה מסוימת בדרך טבעי לערוך חשבונות, את כל החשבונות: כמה התקבל וכמה ניתן; כמה נכנס, כמה יצא וכמה נשאר. זהו צורך שסיפוקו עשוי להיות נעים ביותר, אך הגשמתו נושאת בחובה הצהרה. כלומר, יכולים עוד להגיע אי־אלו דברים נוספים, ענפים יכולים ליפול ואחרים יכולים לצמוח תחתם, אבל השורשים כבר נטועים היטב.

כמה משורשינו מקורם בספרים שקראנו? הכול, הרבה, מעט או לא־כלום: תלוי בסביבה שאליה נולדנו, בחום הדם שלנו, במבוך שהועיד לנו הגורל. אין חוקים; הקריאה ביומני מסעותיו של כריסטופר קולומבוס עשירה, אבל אין בהם זכר לדבר־מה מקורי, לחותם ספרותי: ניכר בהם איש ההרפתקאות, הסוחר והפוליטיקאי, לא מעבר לכך. ובקוטב השני, אנטול פראנס הוא רב־אמן של מלאכת חיים ובן־לוויה אהוב מאוד, אבל ספריו כמדומה נובעים מתוך ספרים אחרים, וגם הם בתורם ספרותיים לתיאבון.

היות שניזונתי מתשומות היברידיות, קיבלתי ברצון ובסקרנות את ההצעה לערוך "אנתולוגיה אישית", לא במוכן הבורחסיאני של אנתולוגיה־עצמית, אלא אסופה, אנתולוגיה רטרופקטיבית בתום־לב, שמציגה עקבות אפשריים של מה שקראתי בדברים שכתבתי.

קיבלתי אותה כניסוי לא פולשני, כפי שמתמסרים לסדרת מבחנים בשם *placet experiri*¹ וכדי לראות מה יצא.

ברצון, אם כן, אך גם בהסתייגויות מסוימות ובמידה כלשהי של עצב. ההסתייגות המרכזית נובעת כאמור מההיברידיזציה שלי: קראתי המון, אך איני מאמין שנצרכתי בדברים שקראתי; סביר כי שלושים שנות עבודתי במקצוע טכני מהדהדות בכתיבה שלי יותר מאשר הספרים שבלעתי. לכן זהו ניסוי קצת משובש, ובתוצאותיו יש לנהוג בזהירות. אבל אכן קראתי הרבה, בעיקר בשנות החניכה, שמצטיירות עכשיו בזיכרוני כארוכות במיוחד; כאילו הזמן, באותם ימים, נמתח כמו גומי, עד כדי כך שהכפיל את עצמו, שילש את עצמו. אותו דבר אולי קורה לחיות שחייהן קצרים וקצב התרבותן מהיר, כמו הדרורים והסנאים, ובאופן כללי למי שמצליח, ביחידת זמן אחת, לעשות יותר מן האדם הבוגר הממוצע: הזמן הסובייקטיבי מתארך.

קראתי הרבה מפני שמוצאי במשפחה שבה הקריאה הייתה חטא תמים ומסורתי, הרגל מספק, התעמלות מנטלית, דרך הכרחית וכפייתית להרוג את הזמן, פאטה מורגנה לכיוונה של הדעת. אבי תמיד קרא שלושה ספרים ב־זמנית; הוא קרא בשבתו בביתו ובלכתו בדרך, ובשוכבו ובקומו (דברים ו, ז); הוא דאג שהחייט יתפור לו ז'קטים ובהם כיסים רחבים ועמוקים, שיכולים להכיל כל ספר. היו לו שני אחים, קוראי־כול לא פחות להוטים ממנו; השלושה (מהנדס, רופא וסוחר בורסה) אהבו מאוד זה את זה, אבל נהגו לגנוב זה ממדף הספרים של זה בכל הזדמנות. מעשי הגניבה זכו לגינוי פורמלי, אבל למעשה התקבלו ברוח ספורטיבית, כמו

1 חדרות הניסוי (לטינית). כל ההערות הן של המתרגמים, אלא אם צוין אחרת.

מתוקף חוק לא כתוב שלפיו מי שבאמת רוצה ספר זכאי *ipso facto* לקחת אותו ולהחזיק בו. ולכן נעורי עברו עלי בסביבה רוויית נייר מודפס, שבה ספרי הלימוד היו מיעוט: קראתי גם אני מכל הבא ליד, ללא שיטה, על פי מנהג הבית, והדבר כנראה נסך בי מידה (מוגזמת) של אמון באצילותו ובחיוניותו של הדף המודפס, שכלל אצלי, כתוצר לוואי, את האוזן ואת חוש הריח. ואולי, בעצם ההשתקעות בקריאה, באורח לא מודע הכנתי את עצמי לכתיבה, כשם שעובר בן שמונה חודשים שרוי עדיין במי השפיר אך כבר מכין עצמו לנשימה. אולי דברים שקראתי צצו מחדש פה ושם בדפים שלאחר מכן כתבתי, אבל הלז של כתיבתי אינו מצוי במה שקראתי. נראה לי הגון לומר זאת בבירור ב"הוראות השימוש" של אנתולוגיה זו.

ובכל זאת – ואף שאני משוכנע כאמור כי בחירה מהסוג הזה לא יכולה להיות ממצה, או לתת לקורא (שרוצה בכך) את המפתחות להבנת הסופר – בעת יצירת ספר זה עמדתי על כך שהפרויקט איננו נטול מאמץ. לא ריק ולא שטחי ולא זחוח: זה לא היה משחק חברתי. באורח מוזר, בביצוע הבחירות האלה הרגשתי שאני גלוי יותר לציבור, חושף דבר פרטי יותר, מאשר בכתיבת ספריי שלי. באמצע הדרך הרגשתי עירום, חדור הרשמים הסותרים של האקסהיביציוניסט, שבעירום מרגיש מצוין, ושל מטופל הממתין שמנתח יפתח לו את הבטן; אדרבה, כמטופל שפותח לעצמו את הבטן, כמו מוחמד בתעלה התשיעית של התופת של דנטה ובאיור של דורה, שבו כמובן חדותו המזוכיסטית של הנידון ניכרת היטב.

לא צפיתי, בהכנות לעבודה, שבין הסופרים האהובים לא ימצאו פגע-רע, או אישה, או נציג מתרבויות לא אירופיות; שלחויית מחנה הריכוז שלי יהיה משקל כה מועט; שהמאסטרי

יגברו על המורליסטים, ושאלו יגברו על הלוגיקנים. יהא כך: לא עלי המלאכה להסביר את הסיבות, כלומר, הקורא שירצה בכך יכול לפסוע פנימה ולהעיף מבט באקוסיסטם ששוכן בחשאי בקרבי: פטריות, ציפורי יום ולילה, מטפסים, פרפרים, צרצרים ועובש.

ממש כמו שאֶלְקוֹפְרִיבֶס חוקר את הפה והגרונ של פנטגרואל בקטע שבחרתי כאן: ובכל זאת, אני נשבע בהן צדק שבבחירה בו לא שיערתי שיהיה כה שייך לעניין. אפשר אפוא לראות, ולא משנה כמה אוהב להכחיש זאת, ששמץ של איד גם לי יש. בקיצור, בעוד שהכתיבה בגוף ראשון היא בעבורי, לפחות מבחינת הכוונות, עבודה בהירה, מודעת ויומית, הבחירה של שורשיך היא עניין לילי, אינסטינקטיבי ובמידה רבה לא מודע. אבל בפועל צריך להבחין בין שני רגעים: הראשון, רחוק בזמן ונפרס על פני עשרות שנים, שבו באמת קוראים את הספרים שילוו אותנו לכל החיים, והשני (כלומר זה) שבו אנו מקדשים אותן העדפות, מקטלגים אותן, מצהירים עליהן בפומבי וככל האפשר גם מצדיקים אותן. הרגע הראשון אותנטי ורחף מחשד, השני עלול להיות מוטה וכפוף לטעם של היום. אני ער לכך שכמה מהשיקולים העומדים מאחורי כל קטע עלולים להיות לא משכנעים, בעלי טעם "פוסטריורי" של רציונליזציה. אין דרך אחרת: לא התחתנתי עם הסופרים האלה בגלל מעלותיהם התרומיות או אופיים הנוח; פגשתי אותם הודות ליד המקרה, והמעלות באו לאחר מכן. לקורא הארעי והגחמני, שקורא מתוך סקרנות, דחף או התמכרות, ולא כמקצוע, מזומנות הפתעות משמחות ובלתי מוסברות. עם כל הכבוד לפסיכו-סוציולוגים, לקשרים אנושיים אין חוקים: איני מדבר רק על קשר בין מחבר לקורא, אלא על כל הקשרים כולם. ככימאי, כלומר מומחה בזיקה בין היסודות, אני מוצא את עצמי חסר ניסיון בכל

הנוגע לזיקה בין אנשים; כאן באמת הכול אפשרי; די לחשוב על נישואים לא סבירים שמאריכים ימים, ועל אי-אלו חברויות לא סימטריות ומפרות. איני יכול אלא לצטט שוב את רבֵּלָה (שאני נאמן לו זה ארבעים שנה מבלי שאידמה לו כהוא זה, ומבלי לדעת בדיוק מדוע): פנטגרואל שלו, ענק נדיב, עשיר כקורח, אציל, משכיל ואמיץ מאין כמותו, פוגש במקרה את פנורז', זערורי, עני, גנב, פחדן, שקרן, חוטא בכל חטא; הוא ימצא בו בן-לוויה לכל הרפתקאותיו ויעריך אותו לכל חייו. מדובר כאן ללא ספק ב"הגינות הלב" שעליהם מדבר בלז פסקל, שאני מכבד, שאני מעריך, שמפגיע אותי, אך שסביבו סבתי פעמים רבות לשווא, כמו שיטוט עקר סביב הסלעים המבודדים של הרי הגְרִינִיה.

עלי אף להודות שדווקא את האהבות העמוקות והממושכות ביותר שלי הכי קשה להצדיק: ג'וזפה ג'ואקינו בְּלִי, קרלו פורטה, ג'וזף קונרד. במקרים אחרים הפענוח פשוט יותר. מעורבים בהם קירבה מקצועית (ויליאם בראג, לודוויג גטרמן, ארתור סי. קלארק, לוקרטיוס, המחבר האלמוני והרציני עד בלי די של האפיון הטכני של ה־ASTM לגבי חרקים), אהבת מסעות והרפתקאות משותפת (הומרוס, ז'וזף רוזני, מרקו פולו ואחרים), זיקה יהודית רחוקה (איוב, תומאס מאן, איסאק באבל, שלום עליכם), קירבה מובהקת יותר לפאול צלאן ות"ס אליוט, החברות האישית שלי עם ריגוני שטרן, ד'אריגו ולנגביין, שלגביהם אני חש (ביומרות כלשהי) שיצירתם היא גם קצת היצירה שלי, ומשמח אותי להציגם למי שעוד לא קראם. הרומן של רוז'ה ורסל הוא מקרה מיוחד: יש לו ערך כשלעצמו, אבל הוא חשוב לי מסיבותי האישיות, הסמליות והרות הגורל, כי קראתי אותו ביום שבו חיכיתי למותי (18 בינואר 1945).

שלושים מחברים שנשלפו מתוך שלושים מאות של כתיבה,

ספרותית ושאינה ספרותית, הם טיפה באוקיינוס. השמטות רבות מקורן במגבלת מקום, בהתמחות יתר ובהכרה הפשוטה שבטעמי ובהעדפותי יש מן הפתולוגיה, מן הקפריזה, מן האובססיה, אולי לכל החיים, שאולי אפשר להצדיק באופן כלשהו אבל לא להסביר. השמטות אחרות חמורות יותר, והן נובעות מחירשות, או מקהות אסתטית או ממחסום רגשי, שאליהם אני מודע ושבהם אני גאה. החברויות שלא נוצרו נותרות בלתי מוסברות כמו אלה שפרחו: אני מתוודה שאת בלזק ודוסטויבסקי קראתי מתוך הכרח, מאוחר, במאמץ וברווח מועט. על טקסטים אחרים, במיוחד שירים, דילגתי מסיבה הפוכה: לא רציתי לכלול סופרים זרים יקרים ללבי שכותבים בשפות שאני דובר (ויון, היינה, לואיס קרול), כי התרגומים הקיימים נראים לי דלים מבלי שאחוש שאני מסוגל לתרגם טוב יותר; או כאלה שאיני דובר את שפתם (הרכה רוסיים, המשוררים היוונים), כי אני מכיר את התחבולות והמלכודות שאורבות בתרגום.

במקרים אחרים, ללא ספק שיחק תפקיד הסף, מחסום הכניסה: היה צורך להתגבר על מכשול (של שפה, של סגנון, של אופי, של אידאולוגיה), שמעבר לו הייתי שוב פוסע על קרקע יציבה. לא עשיתי את הצעד המכריע הזה בשל עצלות, בשל דעה קדומה ובשל מחסור בזמן. לו הייתי עושה זאת, אולי הייתי מרוויח חבר חדש, הייתי מוסיף מחוז חדש לטריטוריה שלי, מופלא בהגדרה, כי כל מחוז בלתי מוכר הוא מופלא. בי האשם: עלי להודות, אני מעדיף ללכת על בטוח, לנקב לי חור ולכרסם בו לזמן ממושך, אולי כל החיים, כמו תולעי-עץ כשהן מוצאות גזע לטעמן. ולסיום יש גם, כמובן, פערים גדולים יותר, חורים ללא תחתית, החורים שלי, של השכלת חובבים לא מאוזנת שנרכשה באורח עצמאי, תרבות פנאי אנוסה: שום מוזיקה, שום ציור, מעט מאוד או

לא-כלום מעולם הרגש. זה המצב, ואיני יכול להעמיד פנים שאני אדם שאינני.

הן לגבי הסופרים וספריהם עצמם והן לגבי הקטעים שנבחרו מתוכם, הבחירה הייתה כנה וכמעט אוטומטית. אני נוטה להניח את הספרים האהובים עלי יחד על אותו מדף, ללא כל קשר לנושאם או לגילם, ובכולם מודגשים הקטעים האהובים עלי: לא הייתי צריך לעבוד קשה מדי. עכשיו, כשקיבוצם הסתיים, אני מבחין בחוקיות שלא הייתה בתוכנית, בין היתר כי לא הייתה לי תוכנית. כל הקטעים או רובם מכילים מתח מסוים או רומזים עליו. כל הקטעים או רובם מהדהדים ניגודים בסיסיים הכתובים בגורלו של כל אדם מודע: אמת/כזב, צחוק/בכי, היגיון/טירוף, תקווה/ייאוש, ניצחון/תבוסה.

לא חומק מעיני ממד הלוויה או הגליעד של יצירה מסוג זה, ואבקש להוריד את מפלס הדרמה: למרות נטייתה הפרוורטית, תולעת העץ יכולה למצוא גזעים אחרים, וטעמים חדשים בגזעים הקיימים. רק המתים לא משתנים עוד ולא מכים שורשים חדשים, ולכן רק בהם ראוי שתעסוק הביקורת, כפי שכבר נאמר בחוכמה רבה: "תובנה גדולה של אתיקה ספרותית היא שרק את הסופרים המתים צריך לפרש, היות שאינם יכולים עוד להסביר את עצמם, או לחלופין לקרוא תיגר על ההסברים של מי שמקדיש עצמו למלאכה הנעימה, שאינה בלתי־מועילה לעתים, להפוך את מה שהיה עד כה אפלולי לבהיר, ואת מה שהיה בהיר בלבד לעמוק" (פק"ס שילר, בפרשנותו ל"סנרק" של לואיס קרול).

הסופרים אינם מופיעים כאן על פי הסדר הכרונולוגי הנהוג באנתולוגיות, ואינם מקובצים בזיקה נושאת. נותרתי נאמן בקירוב לסדר שבו הזדמן לי להכיר ולקרוא אותם, אך לעתים נעתרתי לפיתוי הניגוד, כדי לקיים דיאלוגים חוצי־מאות וכדי לראות איזו

ריאקציה יכולה להיווצר בין שני שכנים. מה יכול לקרות במפגש (למשל) בין הומרוס לדארווין, בין לוקרטיוס ובאבל, בין קונרד הימאי לגטרמן הכימאי השקול. לאיוב שמרתי מתוך אינסטינקט את הבכורה, ולאחר מכן ניסיתי למצוא לבחירה זו סיבות טובות.

התרשים שפותח את האנתולוגיה מבקש להציע ארבעה מסלולים אפשריים בין כמה מהמחברים המופיעים כאן.

פרימו לוי

14. הבאר האפלה של נפש האדם

הרמן מלוויל, **מובי דיק**, תל אביב: משכל וידיעות ספרים, 2009,
תרגום: גרשון גירון, עמ' 143-146

היססתי בהוספתו של מלוויל לאלבום פרטי זה: חששתי שהוא יחרוג מהשורה, לא בשל פגם אלא בשל עודפות; שהוא לא יעבור בשער, בקיצור. **במובי דיק** יש כל מה שאני מצפה מספר, אבל גם הרבה יותר. ישנם החוויה האנושית, המפלצות, העולם האמיתי הנשקף בעולם החיזיון, הצייד שנחווה כגורל וכסיבת קיום, הבאר האפלה של נפש האדם. זו אגדה; אבל, כפי שאומר פאבֶּזָה בהקדמה לתרגומו המופתי, "עושרה של אגדה מצוי ביכולתה לסמל את מספר החוויות הרב ביותר".

אני מעדיף לוותר על העמודים התנ"כיים והברבריים כאחד שבהם ניתן ביטוי לאימה הקדושה של הצייד, ולהביא תחתם דיוקן אדם "בגודל טבעי", שיש בו צניעות וחשש עמום מן הבאות.

החובל הראשון על סיפון הפיקוד היה סטרבאק, קווקר יליד ננטאקט. הוא היה אדם גבה קומה ורציני, אשר למרות לידתו על חוף קרחוני הסתגל כמדומה היטב למזג האוויר השורר בקווי הרוחב החמים, ובשרו היה קשה כפכסם שנאפה פעמיים. גם בשהותו באיי הודו המערבית לא תסס דמו כשיכר בבקבוק. קרוב לוודאי שנולד בתקופת בצורת ורעב נרחבים, או באחד מימי הצום שבהם מפורסמת מדינתו. שלושים קיצים יבשים בלבד חלפו עליו; קיצים אלה השילו ממנו כל מה שאינו נחוץ גופנית. אך תופעה זו, רזונן, אם אפשר להתבטא כך, לא הייתה כמדומה אות של חרדות ודאגות הרסניות, אף לא גילוי של מחלה גופנית. האיש פשוט עבר תהליך של הידוק. וכלל לא רע מראה; נהפוך הוא. עורו הצח מהודק להפליא היה אל בשרו וחנוט בבריאות פנימית ועוצמה; כמומיה מצרית שקמה לתחייה, סטרבאק נראה נכון לשרוד לנצח נצחים, ולשרוד תמיד במצבו הנוכחי; אם בשלגי הקוטב או בצחיחות המדבר, ככרונומטר משובח, חיותו הפנימית ערבה לתפקודו התקין בכל מזג אוויר. בהתבונן בעיניו, ראית בהן כמדומה דימויים בני קיימא של הסכנות הכפולות והמכופלות שאתן התמודד בשלווה כל ימיו. גבר מיושב בדעתו שחיו התנהלו על פי רוב כפנטומימה מרתקת של מעש, ולא כפרק משעמם בספר. עם זאת, למרות צלילות דעתו וכוח סבלו החסינים לכול, היו לו תכונות אחדות שהשפיעו לעתים, ובמקרים מסוימים אף היטו כמעט את כף המאזניים. בגין חיותו מצפוני שלא כמקובל בין יורדי ים ונוטה מטבעו לצייתנות עמוקה, נטעו בו חיי הבדידות בשממת המים נטייה עזה לאמונות תפלות; אך לסוג זה של אמונות תפלות הצומחות בחברות מסוימות יותר מהתבונה מאשר מהבורות. אלה

שהוא החזיק בהן היו אותות מבשרים טוב ורע ותחושות בטן. ואם מדי פעם כופפו אותות אלה את הברזל המחושל של נשמתו, הרבה יותר מכך עשו זיכרונות אשתו הצעירה וילדו שבביתם לעידון חספוסו המקורי של טבעו, ולעשייתו נוח לאותן השפעות סמויות שביכולתן לבלום באנשים אחדים ישרים ביסודם את התפרצות התעוזה הנמהרת שמפגינים תכופות זולתם לנוכח הסכנות הבלתי צפויות האופייניות למקצוע הדיג. "אני לא אעלה לסירת שום אדם", אמר סטרבאק, "שאינו ירא את הלווייתן". בכך התכוון כנראה לא רק לזאת שאומץ הלב השימושי ביותר הוא זה הנובע מהערכה נכוחה של הסכנה שלפנינו, אלא גם לכך שאדם משולל כל פחד הוא עמית מסוכן בהרבה מהפחדן.

"כן, כן", אמר סטאב, החובל השני, "סטרבאק זה, אין זהיר ממנו בכל ענף הדיג". אולם עד מהרה אנו עתידים לראות מהו בדיוק פשר המילה "זהיר" בצאתה מפי אדם כסטאב, או כל צייד לווייתנים אחר כמעט.

סטרבאק לא רדף אחרי סכנות; גבורתו לא באה לידי ביטוי כדחף שאינו בר כיבוש; אלא כמיומנות שימושית, שעמדה לרשותו תמיד בהתעורר הצורך בחיי היומיום. לבד מזאת הוא חשב אולי שבצייד הלווייתנים, אומץ הלב נמנה עם המצרכים החיוניים על הספינה, כבשר וכלחם, ואין לבזבזו בטיפשות. לכן הוא התנגד להורדת סירות הצייד אחרי רדת החשיכה; או למאבק עיקש בדג שסירב להיכנע לו. שכן, חשב סטרבאק, אני נמצא כאן באוקיינוס הרה גורל להרוג לווייתנים למחייתי, לא כדי להיהרג למחייתם; וסטרבאק ידע היטב שכך בדיוק נהרגו מאות אנשים. איזה גורל אכזר פקד את אביו? היכן, במצולות אין קץ, יכול היה למצוא את איברי אחיו שנקרעו לגזרים?

בהתחשב בזיכרונות כגון אלה, ויותר מכך, בהיותו שקוע

באמונות תפלות, כנאמר לעיל, אומץ הלב שניחן בו סטרבאק זה, והופגן בכל זאת, היה מן ההכרח קיצוני. אך לא היה זה מדרכו של הטבע שאדם בעל מבנה אישיות כזה, שהתנסה בחוויות כה קשות ובזיכרונות כה מרים; לא היה זה מטבע הדברים שמשא כבד זה לא יוליד בו באופן סמוי חולשה אשר בנסיבות המתאימות עתידה לצאת מגדרה ולהפוך את כל גבורתו לעפר ואפר. וככל היותו אמיץ, היה זה בעיקר מעין האומץ שמגלים גברים ללא חת, העומדים לרוב על שלהם במאבקים בים, ברוחות, בלווייתנים או בכל אחד מאיתני הטבע שאינם תבוניים, ועם זאת הם נכנעים לנוראות האימות יותר, מפני שהן מכוונות יותר אל הרוח, המאיימות עליך לעתים מעיניו הממוקרות כך של אדם זועם וכביר.

אולם, אם עתיד הסיפור לחשוף, בדרך כלשהי, את התבזותה המוחלטת של גבורתו של סטרבאק, אתייסר מאוד בתיאור המעשה; שכן דבר מצער מאוד הוא, מזעזע אפילו, לחשוף את אובדן החוסן המוסרי. בני האדם, אפשר שייראו מתועבים כחברות בע"מ וכאומות; נוכלים, שוטים ורוצחים יש די והותר; בני האדם אפשר שהבעת פניהם תהיה עלובה וכחושה; אך האדם האידיאלי הוא כה אציל ותוסס, ברייה כה מפוארת ומזהירה, עד שמחובת כל אדם אחר למהר ולכסות במחלצותיו כל כתם מביש שיתגלה בו. אנושיות זכה זו שאנו חשים בעצמנו, החסינה עמוק בתוכנו מפני כל פגע חיצוני, מדממת ומתייסרת לנוכח אדם שאיכר את חוסנו המוסרי לעיני כול. אף האמונה הדתית עצמה אינה מסוגלת, לנוכח מחזה כה מביש, להחניק את ביקורתה כנגד הכוכבים שהניחו לדבר להתרחש. אך אצילות מעוררת כבוד זו שבה אני דן, אינה אצילותם של מלכים וכוהני דת, אלא אותה אצילות שופעת שאינה זקוקה להכתרה בגלימת שרד. עתיד אתה לראותה מבהיקה

מהזרוע האוחזת במעדר או נועצת יתד; אצולה דמוקרטית זו הקורנת על כל בני האדם, בלא קץ ישירות מאלוהים; הוא עצמו! האל הגדול הכל יכול! המצוי בלבה של כל דמוקרטיה וחובק אותה! נוכחותו המתמדת, היא שוויונו בפני אלוהים!

אם אני עתיד לייחס בהמשך, למלחים, לעריקים ולנידחים העלובים ביותר, סגולות נעלות, אף אם אפלות; לטוות סביבם "חסד טרגי"; אם הדמות העגומה ביותר, המושפלת ביותר אולי, שביניהם, תרומם עצמה מדי פעם לפסגות נישאות; אם אאיר את זרועו של הפועל באור שמימי; אם אני עתיד לפרוש קשת מעל השמש השוקעת לאסונו; אם אעשה את כל אלה, היי אז לצדי כנגד כל מבקרי בני התמותה, רוח השוויון והצדק שפרשה אדרת מלכותית אחת של אנושיות על כל בני מיני! הייה בזאת לצדי, אתה אלוהי הדמוקרטיה הכל יכול! שלא מנעת מהאסיר כהה העור, בניאן, את פניני השירה; אלוהי שכיסית בעלי זהב טהור את זרועו הגידמת והמרוששת של סרוונטס משכבר הימים; אלוהי שרוממת את אנדרו ג'קסון ועשית אותו גיבור מלחמה; אלוהי שהעלית אותו בסערה למעלה גבוהה מכס מלכות! אלוהים שבכל מצעדיך הכבירים על פני האדמה, בחרת תמיד את אביריך מקרב פשוטי העם הראויים למלכות; עמוד לצדי בכך, הו אלוהים!